

KUD 339 162.3/.4
RREGULLAT MATERIALE TE SHITBLERJES

Bekë Kuqi
beka.kuqi@hotmail.com

Abstrakt

Rregullimi material i shitblerjes është rregullim i rregulluar me akte nderkombetare dhe me kushtetuten e vendit si dhe me ligjet perkatese te hartuar ne perputhshmeri me kushtetuten. Shitberja perpos akteve te shkruar jemi edhe rregullativ morale etike te sjelljes ne mes shitesit dhe blerjes. Keto perpos qe rregullohen me kontrat ajo kerkohet nga palet edhe te respektohet dhe te zbatohen ne praktik. Shitblerja vazhdon deri sa konsumatorët e kerkojne dhe e deshirojn mallin e caktuar.

Fjalët kyçe: rregullat materiale, shitblerja, kontrata

Hyrja

Rregullat material të shitblerjes janë rregulla të cilat edhe janë të shkruara dhe po ashtu të konbinuara më praktika të mira ndërkombetare dhe vendore. Rregullat juridike dhe ekonomike te shitblerjes janë të rregulluara më Konventa Ndërkombetare, si dhe në vendin tonë më Kushtetutën e Republikës së Kosovës, dhe më ligjet përkatëse duke filluar nga Ligji për mbrojtjen e Konsumatorëve, rregullat e shitblerjes, statutet e institucionëve që merren me prodhimin, shitjen, blerjen e mallrave të ndryshme.

Si rregulla të kriterit të përgjithshëm është struktura e konventës, kun në përmbajtje do shtjellojmë raportin dhe rëndësin e shitblerjës.

Po ashtu tek rregullat e shitblerjes të rëndësishme janë edhe parimet e pranimit dhe dërgimit, cenimi esencial i kontratës, lajmërimi për shkputje, kërkesa për përmbushje, detyrimet e shitësit, obligimi i dërgimit të mallit, Obligimi i dërgimit të mallit pa të meta material, konformiteti kontraktues, rregullat plotësuese për konstatimin e konformitetit, të drejtat e blerësit në rast të cënimit të kontratës nga ana e shitësit, e drejta e kërkesës për përmbushje, e drejta e kërkesës për zvoglimin e qmimit, e drejta e shkëputjes së kontratës, e drejta e shpërblimit të dëmit.

Ajo qka është më e rëndësishme në këtë punim që do zgjerohemi më tepër është për detyrimet e blerësit dhe shitësit si dhe të drejtët e tyre të cilat janë të mbrojtura nga ligji.

Në fund do i ofrojmë përfundimet të cilat do kenë edhe rolin e rekomandimeve dhe konkluzionëve për institucionet përkatëse, që merren më mbrojtjen e shitësve dhe blerësve për vendin tonë.

RREGULLAT MATERIALE TË SHITBLERJES

Në ekonomin e tregut dhe lirin e qarkullimit të mallrave si mbrenda dhe jashtë shtetit janë mjaftë të rëndësishme për vendit dhe përmes kësaj e shofim edhe lëvizjen ekonomike të vendit. Nuk mund të kemi një ekonomi stabile dhe serioze në vend për derisa nuk kemi një infrastruktur të mirë ligjore dhe një treg të lirë.

Treg i lirë konsiderohet atëherë kur blersit dhe shitësit të drejtat e tyre të jenë të mbrojtura nga ana e Kushtetutës së Republikës së Kosovës, dhe ligjëve përkatëse, dhe ato jo vetëm që të jenë të mbrojtura por edhe të krijojnë mekanizma praktikë të mbrojtjes. Mekanizma praktikë mendojmë se duhet të jenë që personat përgjegjes të jenë sa më afër shitësve dhe blersve të mallrave të ndryshme.

E rëndësishme për shitësit është se shteti duhet t'iu krijojë hapsirë investuese, dhe lehtësira të hyrjes së mallrave por ato lehtësira, të jenë praktike, dhe përmes këtyre lehtësirave shtetit përfiton nga tatimet e qarkullimit dhe punsimit të një numri të madh të punëtorëve, dhe përmes kësaj të ndikojë pozitivisht në arkenë shtetore të vendit.

Shitësit duhet të kenë një rregull të përgjithshme të sjelljes ndaj blerësit dhe të ofroj mallra me kushte dhe kritere të mira, sepse nëse ofrohet një mallë jashtë standarteve të krijuarara ndërkombetare atëherë shitësi bënë një shkelje ligjore dhe etike të mallrave dhe kujdesin ndaj konsumatorëve (blerësve).

Tregu i lirë si dukuri tejet e rëndësishme shoqërore dhe përherë aktuale, mund të bëhet në mënyrë dhe në aspekte të ndryshme, varësisht nga qëllimi dhe interesi i caktuar. Kështu, tregu mund të shqyrtohet nga aspekti shoqëror – ekonomik, si dhe nga aspekti shoqëror – politik. Po ashtu, tregu i përhershëm mund të shqyrtohet edhe nga aspekti i funksionimit të tij në praktikë në tërësi ose në ndonjë segment të tij të veçantë, siq janë: qarkullimi i mallrave dhe i shërbimëve, afarizmi me botën e jashtme, sistemi kredito- monetary, sistemi doganor dhe ai devisor etj.⁵²

⁵² Hetemi, Mehdi, “ Funksionimi i tregut të lirë dhe mbrojtja e tij nga paraqitjet jolohale në qarkullimin e mallrave, Prishtinë, 1993, fq. 1-304.

Shikuar relacionin dhe mënyrën e organizimit, lirisht mund të themi se tregu është kategori kushtetuese- ligjore dhe institucionale, e që pa marrë parasysh sistemin politiko – shoqëror të vendit të caktuar, atij i kushtohet rëndësi e posaqme sin ë aspektin juridik të rregullimit, ashtu edhe në aspektin ekonomik dhe politik.⁵³ Të tri këto elemente duhet të koekzistojnë, të harmonizohen dhe të bashkëveprojnë, gjë që në praktikë nuk është edhe aq lehtë të sinkronizohen, materializohen pa kundërthënie dhe vështërsi.

Rregullat e karakterit të përgjithshëm

Strukturën e Konventës siq e kemi cekur në pjesën e tretë të Konventës e përbëjnë rregullat me të cilat është rregulluar shitblerja ndërkombetare e mallrave, d.m.th. rregullat me të cilat janë të rregulluara detyrimet e shitësit dhe blerësit.⁵⁴ Para këtyre janë veqar disa rregulla të karakterit të përgjithshëm.⁵⁵ Këto janë:

1. Rregullat për mënyrën në të cilën deklarohet vullneti dhe rregulla për konvalidimin e kontratës mbi shitblerjen.
2. Koncepti i cenimit esencial të kontratës.
3. Rregulla lidhur me atë se kur mund të kërkohet përmbushja e kontratës.⁵⁶

Parimi i pranimiit dhe dërgimit

Konventa përmban rregullën sipas të cilës deklarimi i vullnetit duhet të arrijë te personi të cilitr i është drejtuar.⁵⁷ Teoria e pranimiit është aplikuar në pjesën e dytë të Konventës⁵⁸ e cila përcakton rregullën për lidhjen e kontratës. Kjo ka të bejë me ofertën, pranimin dhe deklaratat tjera të deklarimit të vullnetit në procedurën e lidhjes së kontratës (siq janë tërheqja e ofertës, revokimi i ofertës, refuzimi i ofertës, përcaktimi i afatit për pranimin e ofertës, tërheqja e pranimiit).⁵⁹

⁵³ Po aty, fq. 5.

⁵⁴ Hetemi, Mehdi, “ E drejta Ndërkombetare Tregtare – Afariste”, Prishtinë, 2004, fq, 279.

⁵⁵ Po aty, fq, 279.

⁵⁶ Po aty, fq, 279.

⁵⁷ Po aty, fq. 279.

⁵⁸ Është e rëndësishme të bëhet dallimi në mes konventës bilateral dhe multilateral në këtë rastë. Konventat multilateral në vendin tonë janë të aplikueshme, këtë e ka parapa edhe Kushtetuta e Republikës së Kosovës, por më herët edhe Korniza për vetqëverisjen lokale në Kosovë. Arsye pse është sepse konventat multilateral nënshkruhen nga dy tri apo më shumë shtete dhe janë të aplikueshme edhe për vendete e treat siq është Kosova. Ndërsa Konventat Bilaterale nënshkruhen vetëm në mes dy shtetëve dhe vlenë vetëm për ato shtete nënshkruese.

⁵⁹ Hetemi, Mehdi, “ E drejta Ndërkombetare Tregtare – Afariste”, Prishtinë, 2004, fq, 279.

Sipas konventës konsiderohet se lloji i cekur i deklaratës ka arritur të përsoset të cilëve u është dërguar, nëse u është kumtuar me gojë ose më ndonjë mënyrë tjetër u është dorëzuar personalisht ose iu është dorëzuar në selin e tyre, a në adresën postare, e nëse nuk ka seli, respektivisht adresë postare, atëherë në vendqënimin e tij të rregullt (neni 24 I Konventës).⁶⁰

Sajuesit e Konventës me gjithatë i nënshtrohet teorisë së dërgimit sipas të cilës deklarata është bërë, nëse ajo është dërguar. Teoria e dërgimit aplikohet drejtëpërdrejtë në pjesën e tretë e konventës e cila përmban rregullat material të shitjes.⁶¹

Teoria e dërgimit arsyetohet me faktin së marrëdhëniet në deklarim të shkaktuar me lëshim të adresatit që në mënyrë korrekte ta përmbush kontratën.

Cenimi esencial i kontratës

Njëra nga specificitetet e Konventës është si bazë për shkëputje të kontratës. Për të paraqitur cenimin esencial të kontratës është e nevojshme që të plotësohen dy kushte:

- Që çenimi i kontratës ia merr palës tjetër atë që ajo është e autorizuar të pret nga kontrata.
- Që pala e cila ka cenuar kontratën, si qdo person i kuptueshëm i llojit të njëjtë, në rrethana të njëjta ka pasur mundësi të parashih atë pasojë.

Siq e sqaronë shkenca është e nevojshme që të plotësohen dy kritere:

- Çenimi i asaj që është pritur e që ka të drejtë sipas kontratës (blerësi sipas kontratës e pret mallin, shitësi qmimin ose përmbushjen në afat) dhe
- Parashkrimi i pasojave të cenimit.⁶²

Sqarimi teorik është si vijonë: cenimi esencial i kontratës është orientuar në rëndësinë e interes të cilin kontrata dhe detyrimi i tij i mëvetësishëm krijojnë për kreditorin, e jo në dëmin i cili i shkaktohet më mospërmbushje. Është e njohur se kontrata nuk krijon vetëm detyrime për kontraktuesit, por edhe i përcakton se sa janë ato me rëndësi për kreditorin.⁶³

Lajmërimi për shkëputje (neni 26 I Konventës)

⁶⁰ Po aty, fq. 279.

⁶¹ Po aty, fq. 279.

⁶² Po aty, fq. 280.

⁶³ Po aty, fq. 280, 281.

Për t'u shkëputur kontrata është e nevojshme që të jepet deklarata për këtë. Lajmrimi sipas Konventës mund të plotësohet pa kurrfarë kërkesë bë aspektin e formës, përveq nëse kontrata apo doket afariste nuk parashohin diq tjetër.⁶⁴ Lajmrimi për shkëputje duhet t'i dërgohet palës tjetër.⁶⁵ Afati për lajmërimin për shkëputjen e kontratës është përcaktuar si afat i gjatësisë së kuptueshme.⁶⁶

Shkputja e kontratës në mes shitësit dhe blerësit për mallin e blerë duhet të ketë edhe arsye të shkputjes, por kontrata mund të shkëputet edhe pa arsye, sepse blerësi nuk e dëshiron më mallin apo komunikimin më blerësin.⁶⁷

Kërkesa për përmbushje

Sipas kontratës në rast të mospërmbushjes së kontratës kreditori ka të drejtë të zgjedhë në mes të dy mjeteve. Ai mund të kërkojë nga debitori që të përmbush detyrimin ose mund të kërkojë nga debitori që të përmbush detyrimin ose mund të kërkojë shpërblimin e dëmit për shkak të mospërmbushjes.

Detyrimet e shitësit

Detyrimet themelore të shitësit janë: që ta dërgojë mallin që konform me kushtet e kontratës t'i dorëzoj dokumentet dhe ta bartë pronën në mall.

Obligimi i dërgimit të mallit

Detyrimi i parë dhe esencial i shitësit sipas Konventës është detyrimi i shitësi që ta dërgojë (dorëzojë) mallin.⁶⁸ Vetë dërgesa do të thotë bërjen e blerësit pronar të sendit i cili është objekt i shitblerjes.

Vendi i dërgimit.- Vendi i përmbushjes së detyrimit është vendi i cili me kontratë konkrete e parashohin shitësi dhe blerësi. Nëse në kontratë nuk është paraparë, dallohet vendi i dërgimit të mallit nga kontrata për shitblerje

⁶⁴ Po aty, fq. 281.

⁶⁵ Po aty, fq. 281.

⁶⁶ Po aty, fq. 281.

⁶⁷ Të intervistuarin M. S, thotë se më nuk dëshiroj të blejë mallin tek Firma____, sepse komunikimi nuk është në nivelin e duhur, malli i blerë nuk i plotëson kushtet për konsumatorë, sepse ajo mallë përbërja e prodhimit dhe nuk është kalorik, këtë e thonë konsumatorët, sepse ka rënë dukshëm blerja. E verteta është sepse edhe cilësia e tretjes ruajtjes që kërkohet nuk e run afatin e kërkuar kështu se paku ndëgjojë prej konsumatorëve.

⁶⁸ Më për së afërmi shih: U. Huber, Komentimi i nenit 31, fq. 222-251; P, Schlechtreim, komentimi fq. 180-187.

e cila e përfshinë dhe transportin e mallit dhe kontratës mbi shitblerjen e cila nuk e përfshinë edhe transportin e mallit.

Obligimi i dërgimit të mallit pa të meta material

Është obligim i shitësit që ta dërgojë mallin pa të meta materiale. Rregullat e Konventës me të cilat është rregulluar obligimi i dërgimit të mallit pa të meta material janë të bazuara në konceptin unik të konformitetit. Sipas tij, dërgimi i mallit jokonform përfshinë dallimin jo vetëm në cilësi të mallit të dërguar, por edhe dallimet në sasinë e mallit të dërguar, dërgimi i mallit të llojit tjetër (aliud), të metat në ambalazh dhe paketim, etj.

Të drejtat dhe detyrimet e blerësit dhe shitësit

Të drejtat e shitësit në raport me të drejtat e blerësit në aspektin ligjor janë të barabarta përpos që shitësi ka obligime shtesë, duke llogaritur që nga respektimi i blerësit komunikimi dhe ofrimi i kushteve të tregut, ndërsa blerësi duhet të silllet në raport me qmimin që e ofron shitësi nëse nuk i tejkalon qmimin e përcaktuar nga shteti dhe standartet e kërkuar në qmimin real të tregut.

Detyrimet janë ato të cilat përcaktohen me kriteret e parapara në kontratën që kanë lidhur për kushtet e kontratës dhe kriteret që duhet të respektohen si nga shitësi edhe nga blerësi.

Obligimi blerësit është që të paguaj qmimin më kohë dhe ashtu siq është paraparë në kontratë po ashtu edhe nga ana e shitësit duhet të ofroj mallin e cilësisë që është paraparë në kontratë.

Mos respektimi i kontratës apo më mirë të themi mos përmbushja më kohe e kontratës ajo mund edhe të ndërpritet, dhe mund të pasoj edhe më padi për kompenzimin e dëmit, sepse përmes mos përmbushjes së kontratës shitësit i ka shkaktuar dëm ose e kundërta, dhe për fitimin e humbur mund të paguaj edhe kompenzim.

Përfundimet

Rregullat material të shitblerjes janë ato rregulla pa të cilat nuk mund të krijohet treg të lirë dhe të mirëfilltë dhe me mallin dhe qmimin tonë nuk mund të konkurojmë në asnjë tregë të lirë, dhe malli ynë nuk mund të plotësojë kriteret e kërkuara.

Prandaj rekomandoj përpos që kontrata duhet të jetë saq më profesionale dhe të përpilohet nga profesionalisti ajo edhe duhet të prodhojë efekte

juridike, ekonomike. Pastaj shitësi duhet ta respektoj në rapor të barabartë më blerësin dhe të krijojë një praktik të mirë të komunikimit.

Blerësi nuk duhet të keqpërdor raportin më shitësin dhe blerësi mallin e marrë duhet ta respektoj firmën e caktuar, mirëpo për dallim nga shitësi blerësi duhet ta ketë një komoditet më të mirë sesa shitësi sepse shitësi është i varur nga blerësi dhe si rezultat i konkurrencës duhet të ofroj kushte të mira blerësit si dhe mallin sa më cilësor.

Literatura

1. Hetemi, Mehdi, “ E drejta Ndërkombetare Tregtare – Afariste”, Prishtinë, 2007.
2. Hetemi, Mehdi, “ Mbrojtja e Tregut të Lirë nga Konkurenca Jolojale”, Prishtinë, 2007.
3. Libri i Përmbledhjeve, Takimi i katërt vjetor ndërkombetarë i Institutit Alb- shkenca “ IASH- 2009” Studiusit Shqiptarë në Rrjedhat e Shkencës Botërore, Tetovë, 31. 08, 1 – 2.09.2009.
4. A.Garro, A, Zuppi, Compraventa internacional de marcaderias, Buenos Aires, 1990.
5. Revista e “ Drejta” Prishtinë 2009.
6. Kushtetuta e Republikës së Kosovës.
7. Ligji për Mbrojtjen e Konsumatorëve.

=====